

O. KRAG OM DANSK POLITIK 1914–17

i breve til *Chr. Reventlow*.

Skribenten og politikeren *Chr. Reventlow* (1867–1954) efterlod sig et ret omfattende arkiv, hvis brevsamling navnlig rummer korrespondance fra hans år som bladmand og politiker inden for Højre, som løsgænger og som medlem af Venstre. Denne del af brevsamlingen standser i 1914, da Reventlow forlader redaktionen af »Lolland-Falsters Stiftstidende« – Folketinget var Reventlow trådt ud af i 1910. Fra 1914 til 1921 boede Chr. Reventlow med sin hustru Joe Reventlow, f. Martins, på gården Sjøalt i Halland. Fra denne periode stammer efterfølgende lille brevsamling fra venstrepolitikereren O. Krag; den adskiller sig indholdsmæssigt fra brevene fra før 1914 – som Jysk Selskab påregner at publicere senere – og er i det hele en enklave inden for Reventlows arkiv.

Matematikeren *O. Krag* (1870–1942) var siden 1897 ansat ved latin-skolen i Nykøbing på Falster. Her lærte han og Reventlow hinanden at kende, da Reventlow i 1901 overtog redaktionen af byens Stiftstidende, som han ledede i en forhandlingsvenlig retning. Efterhånden nærmede han sig mere og mere Venstre, som han i 1909 indmeldte sig i, samme år, som O. Krag valgtes til formand for Venstres organisation i Nykøbing F.-kredsen. O. Krag havde mange berøringsflader med de radikale og indtog i det hele – ligesom Reventlow – en ret selvstændig stilling inden for partiet. I 1914 indvalgte han af Venstre i Landstinget; skønt således uden anciennitet i Rigsdagen kom Krag takket være sin store saglige indsigt og sit talent for parlamentarisk arbejde allerede under verdenskrigen frem i første række og fik en tilsvarende position i partiet.

De efterfølgende breve belyser dels stemninger, dels konkrete begivenheder og endelig de personlige brydninger inden for Venstre. Når det gælder enkeltbegivenheder – som f.eks. dagene ved krigsudbruddet – er der andre kilder, som står begivenhederne nærmere end Krags beretninger; men disse har da deres værdi ved at vise, på hvilket orienteringsgrundlag oppositionens rigsdagsmænd arbejdede. De oplysende noter sigter som hovedregel blot til identifikation af de omtalte personer; om det almindelige begivenhedsforløb henvises til Victor Elberling: Danmark under verdenskrigen og i efterkrigstiden. Uddrag af aviserne 1914–23 (1940). Enkelte oplysninger om ganske private forhold er udeladt.

V. D.

RIGSDAGEN, København, 20/8 1914.

Kære Redaktør!

Ja, det er jo rigtigt nok, at jeg skylder Dem et ordentligt Brev; men De kan tro, at jeg har ført en meget urolig Tilværelse med Flakken frem og tilbage mellem København og Hals¹⁾, den har – om jeg saa maa sige – næsten taget Pippet fra mig. Nu i Dag er vi bleven færdig med Lov om Adgang til Betalingshenstand paa Grund af Krigen, og nu tænker jeg saa næsten, at der kommer mere Ro. Skolen er jo ogsaa nu begyndt, saa jeg maa i Gang med at passe den, indtil jeg faar ordnet Forholdet med Hensyn til Vikar. Jeg er nemlig et »Offer« for Krigens Rædsel. Ti Grundloven, som skulde have været færdig nu, hvorefter der intet Rigsdagsarbejde vilde blive i Resten af dette Aar, den ligger nu hen uden i Grunden at være kommen et eneste Skridt videre. Følgen er, at den ordinære Rigsdagssamling vil begynde til Oktober, og jeg maa derfor strax søge at træffe en Ordning med Hensyn til Vikar.

Naa – gamle Jakobsen²⁾! Det isenede helt op i Haarrødderne paa mig, da jeg saa, at han var død. Jeg vilde – efter at have set ham sidst – have holdt 10 mod 1 paa, at han endnu havde adskillige Leveaar tilbage. Ærgerligt er det, at han kastede saa mange Penge ud ad Vinduet. Men Verden gir jo Stød, og ogsaa dette maa jo tages. Om Krigen ogsaa har ham paa sin Samvittighed, som De synes at mene, tør jeg ikke udtale mig om; men i disse Tider gaar der jo mange paa Dusinet af døde, og det kan godt være, at han maa regnes som en af dem.

Saa er der Stillingen her. Nu er der kommen Ro i Gemytterne; men der var et Par Dage, da Nervøsiteten var ved at koge over. Ministrene rendte rundt som Kakerlakker i en Hornlygte og vidste aabenbart hverken ud eller ind. I al Almindelighed er det jo ikke hyggeligt at skulde revidere sine Principper; men naar Kuren er saa radikal, som den D'Hrr. i disse Dage var underkastet, saa kan De nok forstaa, at dens Virkning – i hvert Fald i Øjeblikket – er frygtelig.

Munch saa et Par Dage nærmest tilintetgjort ud; at skildre for Dem den Forvandling, der var foregaaet med ham, og den fuldkomne Mangel paa Evne til at beherske Stemme og Minespil, som han viste ved Forelæggelsen af Forslaget om de ekstraordinære 10 Mill., det formaar jeg ikke. Men De forstaar det sikkert uden nogen Forklaring.

Dagen efter Udlægningen af Minerne i Storebelt var i Henseende til Uhyggestemning den værste, jeg har oplevet. Om Onsdagen – Datoen erindrer jeg ikke – Kl. 7 om Morgenen henvendte den tyske Gesandt sig med Forespørgsel om, hvad vi agtede at foretage i Storebelt, og han lod samtidig forstaa, at hvis Beltet ikke blev spærret, vilde

Tyskland spærre det. Svar inden næste Morgen Kl. 7 udbad man sig; men det blev udtrykkelig betonet, at det kun var en Forespørgsel og intet Ultimatum. Statsraad blev strax sammenkaldt og i dette deltog Viceadmiral Kofoed-Hansen og Generalerne Gørtz og Palle Berthelsen. Kongen og Admiralen holdt aldeles bestemt paa, at Beltet skulde spærres, hvorved Udsigten til øjeblikkelig Krig vilde mindskes og vi dog faa Tid til nogen Forberedelse, derimod stod Generalerne bestemt paa Kravet om at afslaa den indirekte tyske Anmodning om Spærring og tage Krigen. »Man maatte hellere«, som de udtrykte sig, »springe over paa den rigtige Side end krybe over paa den gale«. Ministeriet – ja blandt dets Medlemmer var Meningerne delte, med andre Ord – de vidste hverken ud eller ind. Om Storebelt er internationalt Farvand i det Løb, der kan besejles af store Skibe, er omtvisteligt. England har ikke villet gaa ind paa at erklære Beltet internationalt, men har holdt Spørgsmaalet aabent, og man mente derfor ikke at være udsat for en øjeblikkelig engelsk Protest, naar man spærrede, særlig da det oplystes, at Spærringen kunde foretages *saa at sige* (!) helt paa dansk Søterritorium. Mødet varede i flere Timer, og Kongen var til sidst meget exalteret og forlangte bestemt sin Opfattelse respekteret, idet han tilføjede, at han ved øjeblikkelig at telegrafere til Czaren og Kong Georg vilde garantere for, at vi derigennem vilde faa Tid til at træffe Foranstaltninger.

Saa blev altsaa Spærringen under stor Angst og Bæven – forstaaeligt nok – besluttet og samtlige Magters Gesandter underrettet om den. Navnlig frygtede man England. Den engelske Gesandt Lowther havde ganske vist, da han modtog Meddelelsen, sagt: »Very nice!«, men han skal være meget lidet respekteret indenfor den engelske Regering og uden al Indflydelse.

Det gik foreløbig godt. Men hvad der vil ske den Dag, Minerne ligger Englænderne i Vejen – ja, – det er det store aabne Spørgsmaal. Den kendte danske Sorgløshed har – selvfølgelig – allerede holdt sit Indtog, og ingen eller kun faa skænker nu Landets alvorlige Stilling mange Tanker ud over dem, der nødvendigvis melder sig som Følge af de økonomiske Forstyrrelser, Krigen volder.

Af de 10 Mill. er vist allerede største Delen brugt. Til Udbedring af Fæstningen er anvendt c. 2 Mill., herfor har altsaa nu alle Partier stemt. De c. 60.000 Mand, vi har paa Benene, koster dgl. mange Penge, vistnok henad 200.000 Kr.

Jeg har i Dag sammen med nogle andre i Krigsministeriets Bil kørt langs hele Fronten; det var en meget interessant Tur og for adskillige af de radikale Deltagere var den vistnok velgørende. Men den faar jeg ikke Tid at skrive om i Dag. Jeg kradser med en rædsom Pen, men haaber dog, at De kan læse det.

Forhaabentlig har baade De og Fruen igen faaet Bentøjjet i Orden!
Skriv nu et Brev til mig og fortæl mig lidt om, hvordan De har det.
Venligst Hilsen til Dem begge.

Deres hengivne

Kragh.

¹⁾ Oluf Krags fødeby. ²⁾ Hans Jørgen Jacobsen (1833-1914). Redaktør af »Lolland Falsters Stiftstidende« 1877-1901.

Nykøbing F, 25/9 1914.

Kære Hr. og Fru Reventlow!

Jeg skulde for længst have takket Dem for de to brillante Dage paa Sjøalt. Viljen har saamænd ogsaa været den bedste; men jeg har siden min Hjemkomst bogstavelig talt staaet paa Hovedet i uopsætteligt Arbejde, og det er Grunden til, at jeg først skriver i Dag. Jeg synes nemlig, at et Kort med »Tak for Mad« er en Smule for fattigt, og Tid til en længere »Straale« har jeg først faaet i Dag.

Altsaa – Tak! – og Tak for Hilsen og den tilsendte Avis. Lad mig om dens »mærkede« Telegram strax sige! Vi gjorde – og De gør endnu – de danske Blade og Regeringen Uret, da vi formodede, at Telegrammet om »L'Echo de Paris«s Fordring¹⁾ til et Blad i Gøteborg ikke havde staaet i danske Blade, og at det altsaa formodentlig var undertrykt. Det var saa langt fra Tilfældet – de danske Blade havde blot været foran de svenske! Det franske Højreblads Krav, »Le Temps« og »Times« Svar derpaa havde et Par Dage i Forvejen staaet i de danske Blade, »Politiken« havde haft en ledende Artikel derom, – saavidt jeg erindrer i Mandags eller Torsdags i forrige Uge. – Jeg har opsøgt det Nummer af Bladet og forvissat mig om Rigtigheden.

Derimod er Zahles Visdomsord til Svenskerne hidtil bleven skjult for vore Øjne. Tak for dem; det var en saare fersk Mundfuld! – Naa – det kan ikke altsammen være »Saltmad«, men unægtelig har Zahle gentagende og i lidt for høj Grad taget sin Tilflugt til »det ferske« – Men Herregud! Hvad skal en stakkels Mand gøre, naar han ikke har »Saltmad« i Huset og finder det nødvendigt at servere for Gæsten?

I Tirsdags sluttede vi altsaa Rigsdagen – i al Stilfærdighed efter at have »forsikret« de danske Varer, der flyder paa Sø og salten Vove i danske eller neutrale Skibe. Den til Undergang snarlig (?) viede Grundlov lod vi naturligtvis ikke »leve«; medens Folketinget raabte for

Konge og Fædreland paa Opfordring af Markvorsen²⁾, indskrænkede vi os i Landstinget til et gammelmandsrystende

KONGEN LEVE

udbragt af Jørgen Pedersen³⁾, ledsaget af ni Hurraer, der klang som Faarekyllingepip. Naa – der er jo saavist heller intet særlig at begejstres for eller falde i Stemning over! Men vi er nu alligevel her til Landsformløse – en Smule for meget, synes det mig! Vi naar snart til Ende med de næste 10 Mill., Regeringen bruger nu løs paa forventet Efterbevilling. Politisk var der iøvrigt ikke nogetsomhelst af Interesse. – Grundlovssagen pakkedes ind i en intetsigende Beretning, som de radikale er meget vrede over, til Trods for, at »Trier⁴⁾ fecit«! Naa, lidt mere kunde den uden Skade have indeholdt, men J. P. vilde ikke, at den maatte indeholde mere! Partiet blev – selvfølgelig – ikke spurgt. J. C. syntes, at saa skulde det være, og Kalifens Ord er Visdom! Visdom er det dog ikke, alt hvad der kommer fra Folketinget.

Som en Slags »Nachtisch« fik vi op en Lov om »Statsbidrag til Krigsforsikring af Fiskefartøjer« saa umulig, at den vilde have foranlediget en sikker Strøm af blanke Kroner fra Statskassen over i Fiskernes Lommer; men – det blev ændret i Landstinget (Dalsgaard⁵⁾). Nu skal Staten ikke blot deltage i Udgifter, men ogsaa være med til at dele eventuelt Overskud.

Da jeg kom fra Sverrig var der i Rigsdagen intetsomhelst af Interesse. Jeg tog derfor hjem samme Aften. I Toget traf jeg »Klaus«⁶⁾, der skulde til Møen. Vi fik en fortrolig Passiar! Jeg fik Lov – tror jeg da – at kigge baade i hans Hjærtetekammer og Vaabenkammer! Begge var interessante – i Vaabenkammeret findes alle slags Mordvaaben, lige fra de fineste Dolke til 42-cm. Mørsere! Disse sidste tænkes anvendte paa J. C., naar Tiden er inde! Ja, der findes selvfølgelig ogsaa Salutkanoner – de er i stadig Brug. Jeg blev gentagende »hilst« med dem! Aa – Herregud ja! Hvor længe mon man skal være aktiv Politiker for at blive tilstrækkelig durkdreven –, og mon man har Anlæg for »Videnskaben«?

J. C. ser i »Tiden« i Dag sin »Samlingstanke gro i »Folkehjærtet«. Og Amtsforvalteren⁷⁾ kører paa næste Side op med en lang Straale, indeholdende giftige Pile mod de Venstreførere, der ikke kunde goutere Samlingstanken og en grausame Slutningsbravade indeholdende Taksigelse til den, der har fostret den ædleste og største politiske Tanke, der i en overskuelig Aarrække er kommen til Verden i dette Land!!

Slebsager⁸⁾ – Moltesen⁹⁾ – Starcke¹⁰⁾ – Pinstrup¹¹⁾ – og nu Amtsforvalteren – det er snart nok til J.C.'s Afløsning af Zahle. Bare J. C. nu ikke narrer dem. Jeg synes, han har en gammelkendt Tilbøjelighed til at forbigaa dem, der i Forvejen har bundet sig. Det

vilde virkelig for de ovennævnte fromme Mænd være Synd, om J. C. handlede saadan næste Gang. Naa – qui vivra, verra! – for at tale med Boetius¹²⁾ (han sendte mig forleden 4 velskrevne Sider! Gak hen og gør ligesaa!)

Jeg ved, at alle disse »Udgydelser« hengemmes i *Fortrolighed* i Deres Indre og vil aldrig findes værdige til – selv brudstykkevis – at faa Plads i Deres om 100 Aar berømte Memoirer!

. . .

Venligst Hilsen og Tak for sidst!!

Deres hengivne

Oluf Kragh.

¹⁾ »L'Echo de Paris« havde krævet Danmarks tilslutning til en af magtgrupperne. Politiken 16/9 og 17/9 1914. ²⁾ *Niels Markvorsen* (1844-1920). Folketingsmand (venstre) 1895-1918. ³⁾ *Jørgen Pedersen* (1841-1920). Landstingsmand (venstre) 1886-1920. Formand for udvalg angående grundlovsforslaget i landstinget 23/7 til 18/8 1914. ⁴⁾ *Herman Martin Trier* (1845-1925). Folketingsmand (venstre, det radikale venstre) 1884-1909, landstingsmand 1910-1925. Trier havde 18/8 1914 erstattet Jørgen Pedersen som formand for udvalg angående grundlovsforslaget i landstinget. ⁵⁾ *Jens Peter Dalsgaard* (1853-1923). Folketingsmand (venstre) 1883-1902. Landstingsmand 1902-1923. ⁶⁾ *Klaus Berntsen* (1844-1927). Folketingsmand (venstre) 1873-1884 og 1886-1926. Minister 1908/9, 1910-13 og 1920-24. ⁷⁾ *Niels Peter Jensen* (1867-1938). Amsforvalter, statistiker. Medlem af folketinget (venstre) 1906-13 og 1919-29. Nært knyttet til J. C. Christensens standpunkt i forsvarssagen. ⁸⁾ *Marius Nielsen Slebsager* (1874-). Folketingsmand (venstre) 1909-1932. Trafikminister 1920-1924, handelsminister 1926-28. ⁹⁾ *Laust Møltesen* (1865-1950). Dr. phil. Folketingsmand (venstre) 1909-1918, 1920-26 og 1929-32. Udenrigsminister 1926-29. ¹⁰⁾ *Carl Nicolai Starcke* (1858-1926). Professor. Folketingsmand (venstre) 1913-18. ¹¹⁾ *Peder Pedersen Pinstrup* (1861-1934). Folketingsmand (venstre) 1903-32. ¹²⁾ *Vilhelm Boétius* (1862-1942). Lærer ved Nykøbing F.'s latinske skole fra 1886-1909. Rektor ved statsskolen i Randers fra 1909.

Nykøbing F, Jul 1914.

Kære Venner!

Lad mig nu allerførst faa besørget formalia: Altsaa: Glædelig Jul for Dem alle og – som det hedder i Forretningssproget – lykkebringende Nytaar !!

Dernæst – dette skulde jo være et langt Brev. De sender af og til et Kort, og jeg takker Dem, Kære R. derfor, ja, oprigtig talt: jeg bliver rørt hver Gang, jeg faar et saadant fra »hinsidan«. Men skrive et langt Brev, naar man sidder lige midt i den Formular, der anvendes til den Fandens Opfindelse, der hedder Julekort, det er i Virkeligheden ikke let, og Vanskeligheden hidrører foruden fra »Julekort-Stemningen« fra Mangel paa Tids Havelse.

Imidlertid – undlade det tør jeg ikke – pro primo: har jeg min Kones strænge Ordre, som ingen, og absolut ikke jeg, tør sidde over-

hørig; pro secundo: har De Ret til (det mener De da) en lang Straale; pro tertio: er De en slags Svensker (foreløbig vel heller ikke mere) og i disse Dage er jo Feltraabet: Alt for Svea¹)! – Ork, ja! Jeg kunde blive ved – Grundene ere mange, altfor mange, de brænder som Gløder paa min – desværre – mere og mere skaldede Isse; saa hvad skal jeg arme gøre – Spyt i Næverne og tag fat for Satan (jeg vilde have skrevet »for S.«, men det gaar mig, omtrent som det gik »gamle Mester« i hans sidste Aar, eller rettere paa en Maade omvendt: Hans Hoved vilde stedse løbe foran Benene! Derfor faldt han af og til. Mit Hoved vil af og til løbe*) bag efter Pennen, derfor – undskyld! (Dette Skrabud gælder naturligvis Fruen, som maaske faar Lov at »titta«!) Lad mig derfor uden Omsvøb og Dikkedarer gøre en ydmygende Tilstaaelse!!

Jeg har hverken set eller læst Deres *fortrinlige* Artikler²)! – Men Skylden er ikke min! Den ene stod i Berlingske paa en Tirsdag Aften, den anden – ja, det ved jeg ikke; men Onsdag Morgen rejser jeg til København og ser derfor ikke Aftenaviserne – det er bogstavelig sandt, om end det lyder som noget Vrøvl – – hvad det vistnok ogsaa er!

Imidlertid – jeg kan ikke være det bekendt, indrømmet! Nu ringer min Kone, jeg skal hente hende i Bogladen. Jeg faar alligevel ikke Brevet færdig før i Morgen. Jeg kan i Læseforeningen finde Artiklerne i Morgen Formiddag, læse dem, skrive Brevet færdig, faa det med Eftermiddagsposten. De gaar »Juletur« til Ørkeljunga med Sønnerne, De faar Brevet Juledag, De vilde alligevel ikke faa det før!

Altsaa, – jeg standser med rolig Samvittighed, henter min Kone og fortsætter i Morgen.

2. Juledag. »Rolig Samvittighed«! Nej, desværre, den er meget daarlig! Det har været mig en Umulighed at komme til at skrive. Fremmede ind og ud! I Selskab ude og hjemme! Denne Tilstand fortsætter endnu nogle Dage; her er jo nemlig fuldt op baade af gammel og ny Familie, for efter at min Kones Søsterdatter er bleven gift med Direktøren³) paa Svineslagteriet i Skjelskjør (en Søstersøn af Fru Yding⁴) paa Slagteriet her) er »Familien« bleven forøget med Ydings. Det unge Par er hos Y. paa Besøg, og i den Anledning gaar det altsaa los! Puh! Imidlertid – jeg har en Timestid til Disposition, og den skal nu benyttes til at gøre Brevet færdig. Tak for Deres Julebrev, som jeg fik i Morges. Ja, jeg maa – det forstaar jeg godt betragtes som en afdød. Sige Dem bestemt, hvornaar jeg »afdøde« er vel baade umuligt og overflødigt. Betragt mig, naar De faar disse Linjer, som genopstanden.

*) En underlig »lapsus« ikke sandt!

Noget af særlig Interesse at fortælle, har jeg i Grunden ikke. Deres Artikler i Berlingske har det været mig ganske umuligt at faa fat i. Hvad jeg mener om dem kan jeg altsaa ikke skrive. Jeg har læst nogle Bemærkninger til Dem i sidste Nummer af »Ugens Tilskuer« fra Overlærer Teisen i Odense, men Deres forudgaaende Artikel⁵⁾ har jeg ikke set. – Naa – Emnet: Gud og Krigen, ved De nok, interesserer ikke mig i synderlig Grad. Jeg fandt, at De fik sagt og sagt godt, hvad der fornuftigvis kunde siges om den Sag i Deres Artikel i »Gads Magasin«⁶⁾, og den megen Efterdiskussion bryder jeg mig i Grunden mindre om. For længst er den megen gudelige Tale fra dem, der leder Myrderierne, bleven mig ligefrem komisk. De har formodentlig set, at nylig bad den tyske Kronprins i sin Juleproklamation til Soldaterne Gud om, at han vilde bevare i Soldaternes Erindring Mindet om Juleaften i Skyttegravene! Jeg er tilbøjelig til at tro, at dette Minde vil staa uudsletteligt hos dem, der har oplevet denne Julcaften, og det uden nogensomhelst Assistance, enten den saa gives af Hs. kgl. Højhed eller af den af ham paakaldte Gud.

Det »lukkede« Rigsdagsmøde med Foredrag af Udenrigsministeren blev for mange en stor Skuffelse, for mig ikke! Jeg havde ikke ventet mig den mindste Smule ud af den Ting. Foredraget bestod væsentlig af Oplæsning af Noter, vexlede mellem den tyske og den danske Regering og den engelske og den danske om handelspolitiske Begivenheder, der i det væsentlige i Forvejen var velkendt, til Dels ogsaa i Enkelt-heder. Englands Bestræbelser for at standse baade direkte og indirekte al Export over Danmark og Sverrig til Tyskland bliver fra Dag til Dag mere haandfast. Man har – mellem Linjerne – ladet os vide, at man meget vel vilde kunne bære at undvære vort Smør og Flæsk, naar det skulde være Prisen for at opnaa følelige Resultater overfor Tyskland gennem Standsning af alle Varer i danske Skibe. Og Tyskland – ja, derfra har vi faaet at vide, at Esbjerg ligger indenfor tysk Magtomraade paa Søen, og at man vilde være i Stand til gennem Strejftog op i Skagerak praktisk talt at umuliggøre vor Export til England, – om man vilde gøre det vilde »til Dels« bero paa, med hvilken Ligelighed i Henseende til Handelssamkvem overfor E. og T. vi maatte optræde. Det har slet ikke været lette Tider; men alt i alt finder jeg, at Scavenius er optraadt klogt og med et passende Kvantum Fasthed overfor al for stor Paatrængenhed. – Jeg ser nu heller ikke, at nogen af de krigsførende Parter egentlig har skjellig Grund til at beklage sig over os, naar man i det Hele taget tillader (eller er nødt til at tillade) den neutrales Handel med Fjenden. – Ikke mindst Besvær foranlediges ved Personer som den Aarhus Konsuls⁷⁾ og Generalkonsul Johan Hansens⁸⁾ Optræden, ved en Affære som den nu forleden med »Ruby«⁹⁾, der jo endnu ikke er fuldt oplyst, og ved de mange entre-

prenante Gullaschfabrikanter og Hestehandlers Nederdrægtigheder og Svigten givne Ord. Eller f. ex. følgende: Et stort Skotøjsfirma i København aftager aarlig fra en engelsk Skotøjsfabrik c. 1000 Par Støvler af en bestemt Sort, anvendelige til Militærbrug; i Oktober Maaned bestilte Firmaet i England 10000 Par. Den engelske Fabrik vilde ikke levere, med mindre Firmaet paa Tro og Love erklærede, at Støvlerne ikke vilde blive exporterede. Nu var der lige kommet Lov om Bøde for Brud paa givet Ord i slige Sager. Firmaet turde derfor ikke afgive Erklæringen, men overdrog to Forbindelser i Odense hele Oplaget (de nævnte Skotøjsforretninger plejede aarligt hver at aftage c. 50 Par); derefter erklærede man, at den hele Bestilling paa Forhaand var afhændet til indenlandske Forbindelser. Men fra Odense gik Støvlerne selvfølgelig direkte til Tyskland. Saa fik vi – post festum – Forbudet mod Export af Støvler. Af den Slags Exempler kunde der nævnes uhyre mange. Og alt sligt kommer saa at sige omgaaende til den engelske Legations Kundskab. Det ene Firma anser det for særdeles fortjenstfuldt at angive det andet, ikke – som der endda kunde være Mening i – overfor vor Regering, men til den engelske Legation, som ligefrem har et Kontor til Behandling af Klager og Fremsættelse af Besværinger overfor den danske Regering i den Anledning. – Partimøderne i Rigsdagen optages næsten udelukkende af den Slags Oplysninger, saa de vækker ikke mere samme Sensation som i den første Tid. – Vort eget militære Beredskab er uden al Tvivl bleven i meget høj Grad svækket ved Forsvarsministerens Bestemmelse om Hjemsendelserne af det gifte Mandskab, man greb selvfølgelig paa den Maade ind i et meget stort Antal Afdelinger og ødelagde, hvad der var opnaaet af Uddannelse og Soldateraand (hvis der da var naaet noget i saa Henseende) og opnaaede endvidere at skabe meget stor Utilfredshed i alle Afdelinger blandt det store Flertal, der jo ikke er gifte. Men hindres kunde det ikke. I Landstinget stod Munch endog frem og paastod ved Debattens Slutning, at den store Utilfredshed indenfor Hæren var skabt, ikke ved selve den Hjemsendelse af de gifte, som nu blev gennemført, men derimod ved Rigsdagens Diskussion af Sagen; det var derfor de politiske Partier (Rad. og Soc. selvfølgelig undtagne) og ikke Ministeren, der maatte bære Ansvar et derfor!

Betegnende for den Indflydelse, som Folkerepresentationen har, naar det drejer sig om udenrigspolitiske Spørgsmaal, er ogsaa dette, at Regeringen ikke i det lukkede Møde fandt sig foranlediget til at meddele det allermindste om det forestaaende Kongemøde i Malmø til Trods for, at det var kommen til Regeringens Kundskab forlængst, at et saadant Møde skulde afholdes. Men hvad der paa et saadant Møde bestemmes af den uansvarlige Konge og hans ansvarlige Ministre, det binder dog. Hvad Hensigt, man i Sverrig har haft med Indbydelsen til

Mødet, aner jeg ikke, hvad der i Virkeligheden kom ud af det, heller ikke udover, hvad det officielle Referat indeholdt. Men mærkeligt og meningsløst er det, at medens Rigsdagen beskæftiger sig med alle mulige indenrigske Petitesser, holdes den ganske uvidende om Konsekvenserne af slige Forhandlinger, indtil de maaske en skønne Dag melder sig som saare ubehagelige Kendsgerninger, der maa accepteres. – Her var et praktisk Omraade, som Fredsvennerne burde betræde, og hvorved de vilde hale deres Bestræbelser for det Land »Utopien« over i en Verden, hvori der arbejdes med Realiteter. Bort med Diplomati og hvad dertil hører i dets gamle Form, bort med Fyrsternes direkte Indgriben i Folkenes Skæbne. Naar Ulykken er sket, som nu i Sommer, ja – saa faar man travlt med at udsende Prokuratorindlæg og paakalde »Gud«. Men man skulde have overladt til Folkenes frie Bestemmelsesret, hvorvidt de vilde kaste sig ind i disse Frygteligheder eller ej, vel at mærke ikke ved Ophidselse, efter at Sagen i Virkeligheden er afgjort, men ved at lade Repræsentanter valgt af de respektive Landes Rigsdage, med fuld Pligt til at holde Forsamlingerne à jour – føre an i mellemfolkelige Forhold –, kom man dertil, saa tror jeg, at Krig var forbi. Skulde det tyske, franske, engelske o.s.v Folk selv have bestemt sin Skæbne i Sommer paa Basis af fuld Viden om, hvad Forviklingerne og den aarelange økonomiske Kamp, der var gaaet forud, drejede sig om – og ikke som nu Fyrster og Diplomater, ja – saa tror jeg sikkert ingen Krig vi havde faaet.

Naa, De mener maaske – formodentlig – noget andet! Men – Krigsnødvendigheden har jeg ikke kunnet faa Øje paa, heller ikke Nødvendigheden af de store nationale Stridsspørgsmaal saa lidt som de økonomiske; de er, tror jeg, for en ikke ringe Del Traditioners og samvittighedsløse Personers Værk!

Hvad Enden vil blive kan ingen se. Formodentlig er den endnu saare fjærn. Vi lever alle i Haabet om at kunne forblive udenfor, og foreløbig er der da heller intet, der tyder i Retning af, at det ikke skulde lykkes. Men Tiderne kan jo saare hurtigt skifte. Faren kan komme, inden man aner det, og selv om der under den nuværende Fase af Krigen ingen Fare synes at være, kan en saadan maaske komme, naar vi nærmer os Afslutningen, og en af Parterne ligger slagen. Men – hvilken vil det blive? – Tysklands Kraft synes jo ubegrænset. Og – man mene nu om Bombardementet af de engelske Kystbyer, hvad man vil – med Englands Titel af »Havets Beherskerinde« er det forbi. Og ingen Engländer har vel nogen Sinde i sine vildeste Drømme tænkt sig Muligheden af, at sligt kunde ske!

Ja – dermed: Stop! De gider ikke læse hele denne Udgydelse. Men De vil heraf se, at helt afdød er jeg ikke.

Lad mig nu, da dette jo bliver et Nytaarsbrev og ikke et Juledo slutte med at ønske Dem alle et glædeligt Nytaar!

Fra min Kone og Kirsten skal jeg hilse flittigt og bringe de bedste Ønsker for 1915.

Vil De gaa ud af 1915 med Sverrigs Jord under Fødderne? Jeg begynder at tro det!!

Deres hengivne

Kragh.

...

¹⁾ Der hentydes til trekongermødet i Malmø d. 18-19/12 1914 mellem de tre nordiske konger. ²⁾ Berlingske Tidende 8/12 1914, aftenudgaven. Krig og fred. Brev fra en eneboer. ³⁾ Direktør for Skjelskør og omegns svineslagteri, Harald Aagaard. ⁴⁾ Fru Yding, gift med direktør O. Yding, Lolland Falsters svineslagteri, Nykøbing F. ⁵⁾ Ugens Tilskuer 11/12 1914. De kristne kirker og krigen. ⁶⁾ Gud og krigen, Gads danske magasin 1914/15 s. 1. ⁷⁾ *Chr. G. Hansen* (1863-1941). Norsk vicekonsul i Århus 1906-15. Direktør for Korn- og Foderstof Kompagniet. Denne var indblandet i den såkaldte Skjoldborgaffære – en parallel til Rubyaffæren. Jvf. nedenfor. ⁸⁾ *Johan Hansen* (1861-1943). Generalkonsul 1910-15. Direktør i rederiet C. K. Hansen. Minister for handel og søfart 1908-09. ⁹⁾ I efteråret 1914 søgte man under dansk firmanavn at bringe det amerikanske skib »Ruby« med en ladning amerikansk hvede til tysk havn. Skibet blev standset i dansk havn.

p. t. Hals, 8/8 1915.

Kære Ven!

Jeg har længe haft en Fornemmelse af, at jeg skylder Dem et Brev; men om Fornemmelsen er rigtig, er jeg ikke ganske sikker paa. – Imidlertid – jeg driver den af herovre efter alle Kunstens Regler, og enten jeg nu har hørt noget fra Dem, siden De var i Nkbg. F eller ej, skal De dog have et Par Ord; gider De ikke læse dem ved Ankomsten, kan De – De gaar ikke Glip af nogen øjeblikkelig Nydelse eller Belæring – gemme dem til bedre Tider. – Jeg havde paa Deres Tilbagetur til Sverrig ventet at træffe Dem paa »Cosmopolite« i St. f. sad der i min Dør en Seddel med Oplysning om en »rasende Banken«, som jeg, der altsaa heraf ses at sove den gode Samvittigheds trygge Søvn, slet ikke havde hørt.

Iøvrigt opdager jeg nu, at jeg slet ingen Ting har at fortælle, Ferieoplevelserne er smaa og fattige; men da Moder¹⁾ aldrig vil rejse til os, maa vi holde her i Sommerferien, og Hals er, hvad angaar Mennesker, med hvem man kan faa en Passiar, der rækker en Smule ud over Dagen og Vejen, at sammenstille med – ja — undskyld — f. Ex. med de Trakter i Svenskens Land, hvor De søger den Fjærnhed fra denne Verden, som De saa meget længtes efter, og som jeg ser paany

har givet sig Udslag i en Artikel i »G.M²)«, en Artikel, jeg paa dette opløftende Sted endnu ikke har haft nogen Adgang til, men som jeg glæder mig til at læse, naar jeg med næste Uges Udgang vender tilbage til »Civilisationen«. Jeg har i Feriens Løb været rundt til Møder forskellige Steder i Landet, og skjønt jeg selv synes, at jeg har været meget fredsommelig, har jeg dog ved mine spagfærdige Udtalelser optændt en hellig Vrede hos de Radikale og deres – og vores allesammens – udmærkede Regering. Jeg ved ikke rigtig, hvad det er for en Følelse, der opfylder snart sagt hele dette udmærkede Parti –. I Flg. den nye Grundlov er Kongen »fredhellig«; men det synes som om Regeringen og dens Støtter mener sig at være det samme. Det mindste Ord om radikal Fortid og Nutid – straks er de paa Stikkerne. – Hvad er det dog for Nederdrægtigheder denne Person tillader sig? – Er Regeringens Opgave ikke mere end vanskelig nok i Forvejen –, skal den ikke være fri for chikanøse Bemærkninger? Er Zahle ikke vor Vimpel og Ballast? Har vi ikke givet *ham* radikale Stemmer? Væmmelige Person! – Herregud, hvilken forloren Højtidelighed! Jeg er knusende ligeglad –, de radikale Førere er ét, de radikale Vælgere noget andet, og det bliver dog næppe muligt at fastholde en radikal Kurs – paa Odenseprogrammets Grund – i Theorien, men praktisk optræde paa en hel anden Maade; »Kalifens Ord er Visdom«; om dem maa der ikke tales, og paa dem maa der ikke tvivles, og »Kalifen« er snart Zahle, snart Rode, og snart – Gud bedre det – Hr. Borgbjærg!

Havde vi blot ikke vor »sure« Ende i Venstre, den, hvorfra Kritiken og Benspænderiet i Tide og Utide udgaar, saa tror jeg, at saa vilde Jordbunden inden saa grumme lang Tid være tjenlig herhjemme til at bære en ny Venstrepolitik. Men »Surheden« har vi, det kan ikke nægtes. Og til »den anden Side« i Venstre, den hvortil der fries, ja – til den maa man jo slutte sig; men dens Ledere: Klaus og Neergaard har jeg ingen Fidus til. Klaus er – med samt sit Grundlovskrus – gaaet til Bunds i Virakens og Taksigelsernes Malstrøm, den sidste Tot Haar forsvandt fra Overfladen, da Zahle gjorde Afbigt for alt, han af slemt har sagt om Forliget og dets Mænd, og paa Fyns fede Jord udbragte et Leve for det største, denne havde frembragt: Klaus. – Og Neergaard – ja, han afviste Frieriet værdigt, skriver +³) i »Tiden«; men kan man stole paa hans Navigering, naar en Afgørelse skal træffes; og den Tid vil utvivlsomt komme, da de nuværende politiske Konstellationer næppe længer kan holdes i Live –, og hvad saa?

Nu – nok om dette! Jeg venter snart at høre en Smule fra Dem. – Min Kone er i Aalborg og besøger sin Moder⁴); jeg har været paa forskellige Smaarejser, sidst ved Hirtshals og Tannishus. Der var dejligt deroppe; men der fandtes ikke en eneste Udlænding – jo, paa Tannishus én Svensker. Folk holder sig hjemme, Blodbadet er tilstrække-

ligt. – Hvad skal Enden blive? De ved, hvorledes jeg ser paa vore sydlige Naboer og deres Andel i denne »Sværd«tids Forhistorie; men beundre dem, maa man. Der er ikke Ord, men Handling. I England er der Ord nok, men ingen Handling. – Skulde Kejser Wilhelm kunne besejre hele Verden? Adskilligt tyder derpaa. Sker dette, ja, saa tror jeg, at Smaaafolkenes Tid er forbi, saa vil »Preusseriet« lægge sig med et knugende Tryk over alt og alle; – naa – selv om Verden er ved at være et Helvede, staar der dog ikke endnu skrevet over den, som over Dantes: Her lades Haabet ude!

I. A. Jensen⁵⁾ er draget til Vestfronten: . . .

De venligste Hilsner til Dem og hele Familien fra

Deres hengivne

Kragh.

¹⁾ Ane Johanne Kragh (1846-1928). Bosat i Hals. ²⁾ Gads danske Magasin 1914/15, s. 659. Kampen om Dardanellerne. ³⁾ Pseudonym for skribent i »Tiden«. ⁴⁾ Dorteia Schultz (1836-1918). ⁵⁾ J. A. Jensen (1862-1926). Redaktør af »Lolland-Falsters Venstre-blade« (Nykjøbing Dagblad med aflæggere) 1903-14. Fælleskorrespondent til den radikale venstrepressen fra 1914.

Nykjøbing F, 9/9 1915.

Kære Redaktør!

Efter at jeg i Dag har faaet det andet Kort fra »Midnatssolens Land« er jeg af Farve som en Kamæleon, – rød af – ja – af Skam over, at jeg ikke fik skrevet til Narvik, og gul – brandgul – af den sureste Misundelse. Hvor storartet maatte en saadan Tur ikke være; det er netop Egne, som jeg altid har haft en brændende Lyst til at se. Men man skal baade have Tid og Penge, og selv om time is money, saa er det dog ikke nok med Tiden alene. Den har jeg forøvrigt haft nok af i Sommer. – Tak for »lappfamiljen« –, meget malerisk inden Døre er der vel nok hos saadan en »family«, men noget synderlig hyggeligt Sted at være Gæst, er det dog sikkert ikke. Mit Kendskab til et saadant Telt med »Indhold« har jeg iøvrigt kun fra »Skansen« ved Stockholm.

Jeg havde tænkt paa at tage en Tur til Bornholm i den kommende Uge; men nu ser det ud til, at vi skal have Møder i Tinget i denne Uge og formentlig derefter sendes hjem. Bornholmsrejsen bliver saa næppe til noget denne Gang.

Politisk er her – siden jeg skrev til Dem sidst – intetsomhelst sket. Dagens Diskussion staar i Maximalprisernes og Udførselsforbudenes

Tegn. J. C. angriber – af et godt og »ærligt« Hjerte*) – hver Uge i »Tiden« og »Aalborg Amtstidende«. Og Ministrene giver Svar paa Tiltale paa Møder og i »Politiken«. – Gid Fanden *have* hele denne hyperagrariske Venstrepolitik med Fru Marie¹⁾, J. C., Pinstrup og P. Th.²⁾ i Spidsen. Den vil jage fra Venstre den sidste Husmand til Fordel for den Zahleske Faarefold. Ti Sagen er efter min Mening den, at der næppe er nogen anden Vej til at bremse en altfor lebendig Vindesygge end den at fastsætte Maximalpriser. Nu er der dog en nogenlunde rimelig Pris paa Svineaffaldsvarer, paa Flæsk og paa Brød; det kan den store Befolkning forstaa, og at det er Maximalprisen, der har virket, kan den ogsaa forstaa. Derimod vil den næppe kunne begribe, at Landbruget hyler op, som det gør, naar den ser de Priser, der tages hjem for den aldeles overvejende Del af Produktionen, som exporteres. Nogen rigtig Sangbund for Besværingerne over, at der er en billigere Pris paa Landbrugets Varer til Forbrug i Indlandet end paa Exportvarerne, tror jeg ikke kan fremskaffes. Og at Landbruget betaler en stor »Skat« gennem Forbudet mod fuldt ud at udnytte Konjuncturerne paa Verdensmarkedet, synes mig en noget »søgt« Paastand, ikke mindst, naar man ser, hvilke Priser der for Tiden daglig gives for Ejendomme her i Landet, – op til 3 à 4 Gange Ejendomsskyldvurderingen. – Et Par Forbud volder stor Staahej her, som De nok kan forstaa, naar De hører, at det er Bygudførselsforbudet og Sukkerdo.

Disse to Forbud vil for disse Egne betyde et Tab af mere end 2 Mill. Kroner. Sonne³⁾ og jeg har gjort et Forsøg paa at faa hævet Forbudet mod, at dansk Byg maa anvendes til Bryggeribrug, men forgæves. Dansk Byg sælges for Tiden til c. 16 Kr. pr. Td., medens californisk Byg, som siges at være ringere end vort, indføres af Bryggerierne til 21 à 22 Kr. pr. Td. Maltforbruget udgør ca. 15 pct. af vor Bygproduktion, og det er, som De ved, særlig disse Egne, der leverer »Maltbyg«. Naar der er Overflod af Foderstoffer her i Landet og al mulig Udsigt til, at Importen kan fortsættes uhindret, forstaaer man ikke et saadant Forbud; men Rode er foreløbig hverken til at hugge eller stikke i, han dækker sig bag Prisreguleringskommission og raadgivende Landbokommission, og vel er vi alle Jyder for Vor-Herre, men ikke for disse Kommissioner.

Og hvad Sukkeret angaar, har vi jo en betydelig Overskudsproduktion, saavidt jeg husker c. 60 Mill. kg. ifjor, hvorfor der saa ikke maa ske Udførsel overhovedet – den kunde jo da begrænses – er ikke helt til at forstaa. Somme mener, at »De danske Sukkerfabrikker« gennem Forbudets Opretholdelse fuldstændig kan tage Livet af »Vestsjælland«⁴⁾, og det er maaske ikke helt umuligt, at der ligger Hunden

*) I Henh. til Devisen af Klods-Hans forleden! »Det er en daarlig Fugl, der besudler sin egen Red«, sagde J. C., han lod en Klat falde i Zahles!»

begravet. – Ak, ja – Jorden er en Jammerdal, men den flyder i visse Kredse herhjemme med Penge! Børsjobberiet drives efter en hidtil ukendt Maalestok, og der tjenes Penge som »Skidt« – aah! – Ja, det staar der jo nu. Jeg kender en Mand, der – som det hedder i det tekniske Sprog – »gik ind« i Spekulation (Dampskibe) med 4000 kr. Aug. 1915; nu har han tjent 20.000 kr. – Desværre – det er ikke mig!!

Og imens myrder man videre, det er jo ogsaa Basis for det hele. Paa Fred inden dette Aars Udgang tør man formodentlig slet ikke haabe, ja – maaske, og det er vel det sandsynligste – vil der gaa baade Aar og Dag, inden normale Forhold vender tilbage. Russerne sværger paa at ville holde ud til Sejren, naa – store Ord og fedt Flæsk o.s.v.; men nu er da Storfyrsten⁵⁾ jaget hen, hvor Peberet gror, det vil sige, til Kaukasus. Og Czaren selv som Generalissimus! Gud bedre det! Men det er vel ogsaa kun for udadtil at finde en Form for Storfyrstens Fjernelse; heldig har han jo heller ikke været. Den tyske Præstation er eminent; men hvor mange Menneskeliv mon Galizien og Polen har kostet? 747 engelske Ammunitionsfabrikker sorterer nu under Lloyd George, Japan laver Skyts og Ammunition til Rusland –, og alt dette skal Tyskerne vedblivende tage det op med, jeg tror, de maa knække sammen til sidst og – i Modsætning til Dem – jeg haaber det! Her hjemme er alt saare vel, siger Munch. Vi behøver ingen Krigsforsyningskommission. Og »Nationaltidende« bukker ærbødigt for Ministeren og siger: Undskyld! Og dog ved Gud og Hvermand, at vi har hverken Bøsser eller noget at komme i dem før til Februar næste Aar. Men alt sligt maa næppe tænkes, endsige siges – det er landsforræderisk Tale; men – desværre – det er sandt!

Blot alt maa gaa, som vi haaber og har Lov til at haabe, at vi maa forblive udenfor! Hvis ikke – ja, saa –! Saa gælder det blot om, om Benene er rappe nok til at løbe fra Ansvaret! – Og vi deler det jo i Grunden alle! Ustandseligt gentager man for sig selv, at der næppe er Grund for os til at frygte Fremtiden, for vi faar Lov at blive i Ro, – det beroliger – – Samvittigheden hos dem, der endnu har nogen!

...

Deres hengivne

Kragh.

¹⁾ Marie Lassen (1864-1921). Udgiver af Aalborg Amtstidende. ²⁾ P. Th. Nielsen (1863-1916). Hypotekbankdirektør. Folketingsmand (venstre) 1898-1916. ³⁾ Ole Christian Saxtorph Sonne (1859-1941). Landstingsmand (løsgænger, frikonservativ) 1902-18. ⁴⁾ A/S Sukkerfabrikken Vestsjælland, Gjørlev. Oprettet 1912. ⁵⁾ Nikolaj Nikolajevitsch, russisk generalissimus til september 1915.

Nykøbing F, 4/6 1917.

Kære Ven!

Man skal være god ved »de umælende« – er man det, viser det en Side af Karakteren, som vækker berettiget Forventning om meget andet værdifuldt hos vedkommende. –

Og De er »god« ved »en umælende« – jeg tror forøvrigt ogsaa ved »de umælende« – –, – De forstaar da, at jeg venter meget af Dem –, og navnlig meget af Interesse om Deres Rejse¹⁾, som jeg antager har været lige saa interessant som lidet hyggelig. – Det er en almenmenneskelig Egenskab, at Sympatien vender sig mod den besejrede, – mon De ikke ogsaa er udrustet med denne Egenskab? Eller – for De ved jo nok, at jeg altid under Krigen har fundet Dem lidt vel langt ude til den ene Side – mon Rejsen i saa Henseende skulde have ført Dem endnu videre? – –, af Deres første Artikel i Berlingske fik man jo intet derom at vide.

Belgien og Tyskernes Optræden dér indtil Dato – det er for mig Dommen over – ikke det tyske Folk –, men over det hidtidige Regimente fra A til Ø. – Jeg haaber derfor paa en ny Verden efter Krigen, i hvilken Magtfordelingen ogsaa udadtil og navnlig i Tyskland bliver en anden.

Der tales og skrives saa meget om Freden – jeg tror, den er fjærn, hvis ikke afgørende Begivenheder i Tyskland fremkalder en helt ny Situation, men paa saadanne Begivenheder har man jo nu længe ventet og ventet forgæves. Ribot²⁾ har sikkert Ret i, at Freden ikke kan blive et enkelt Partis Sag. Socialisternes Stockholmer Kongres betragter jeg ikke som Duen med Fredens Olieblad, men udelukkende som en tarvelig Manøvre, hvis Hensigt er af ren og skær partipolitisk Karakter. Internationales uhyre Sammenbrud skal derigennem tilsløres, og for Masserne indenfor hvert enkelt af de krigsførende Stater skal, naar Freden en Gang kommer, og den maa jo komme, de socialdemokratiske Førere staa som dem, der har banet Vejen. Det er den store Humbug systematiseret.

Det var jo Vand paa Borgbjergs og Staunings Mølle, da de franske Socialdemokrater besluttede ogsaa at ville til Stockholm, – om de kommer der er vel endnu uvist, men Kongressen er jo i hvert Fald i den endelige Skikkelse bleven noget helt andet, end Tanken var, da Stauning og Borgbjerg gav den Tilslutning og drog i Leding for den. – Trods al Misbilligen indenfor baade Højre og Venstre blev jo Aktionen mod St.³⁾ indenfor Ministeriet til en Storm i et Glas Vand – –, Havde Rottbøll⁴⁾ og J. C. fastholdt Krav om Zahles Indgriben mod S., saa var vel Borgfreden bleven til en Valgkamp –, naa, den Ulykke tror jeg ikke vilde være stor; men mon Stauning ikke – noget tyder i hvert Fald derpaa – vil holde sig lidt mere i Skindet, end Tilfældet hidtil har været.

Jeg saa forleden i Snapstinget hele den tyske Delegation med Scheidemann⁵⁾ i Spidsen, og igaar havde »Socialdemokraten« et Billede, taget paa Bladets Kontor, fremstillende vore egne »Langskæg« i broderlig pøle mêle med de tyske. Hvis dette Billede kunde finde Vej til engelsk og tysk Presse, vil det sikkert der styrke Tilliden til vore ubetingede neutrale Følelser og til vor absolutte og ligelige neutrale Optræden og derigennem lette Gennemførelsen af de vanskelige Hverv⁶⁾ i London og Paris, som D'Hrr., der rejser paa Tirsdag har paataget sig. – Ja – Gud bedre det! – Men vi tier jo, og »den, der tier, samtykker!« – Jeg har en klar Følelse af, at der burde ikke ties, men – – –

...

Faar De Tid en Dag, lad mig saa høre en Smule fra Dem, som siger lidt mere end Goddag og Farvel.

De venligste Hilsner til Dem begge

fra Deres hengivne

Kragh.

Kommer De hertil i Terminen?

¹⁾ Reventlow opholdt sig efter indbydelse i 1917 først ved den tyske, senere ved den engelske front. ²⁾ *Alexandre Ribot* (1842-1923). Fransk statsmand. En tid finansminister og førsteminister under 1ste verdenskrig. ³⁾ I den såkaldte Stockholmkongres 1917 søgte man at samle de socialistiske partier (samt det russiske bolshevikparti) om en fredsaktion. Konferencen blev angrebet i pressen som unneutral. De borgerlige kontrolministre J. C. Christensen og Chr. Rottbøll ville en tid træde tilbage, såfremt Stauning, der havde deltaget i forberedelsen af konferencen, ikke blev udskiftet som kontrolminister. ⁴⁾ *Christian Rottbøll* (1854-1928). Landstingsmand (højre, konservativ løsgænger) 1894-1920. Kontrolminister i ministeriet Zahle 1916-18. ⁵⁾ *Philipp Scheidemann* (1865-1939). Tysk socialdemokratisk politiker, senere minister. ⁶⁾ Det drejer sig om den danske handelsdelegation, der under ledelse af H. N. Andersen i juni 1917 forhandlede med regeringerne i Berlin, London og Paris om Danmarks handelsforhold.